

ПРОБЛЕМИ КОНЦЕНТРАЦІЇ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

PROBLEMS OF CONCENTRATION OF GRAIN PRODUCTION AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

Єлена КОВАЛЕНКО,
аспірант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, Київ

Yelena KOVALENKO,
Post-graduate student,
National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

В умовах інтеграції у світовий економічний простір та посилення продовольчої кризи Україна має шанс забезпечити собі статус провідного виробника зерна. Відповідно вирішального значення набуває підвищення ефективності й конкурентоспроможності зерновиробництва як головної та пріоритетної галузі переважної більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємств, що з огляду на передову практику можна досягти на основі збільшення його концентрації та інноваційного розвитку. Проте збільшення концентрації виробництва в сільському господарстві має певні обмеження, які визначаються рівнем розвитку продуктивних і ринкових сил, науково-технічного прогресу та специфікою аграрної сфери і для різних галузей та регіонів є неоднаковими. Їх вивчення й формування раціональної концентрації зерновиробництва на сучасному етапі структурних перебудов і трансформацій сільськогосподарських підприємств є надзвичайно актуальним науковим та практичним завданням аграрного сектора економіки, вирішення якого в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського зерна на внутрішньому та світовому ринках.

In the conditions of globalization, forming of rational concentration is important, and on this basis of increasing of efficiency and competitiveness of grain production of domestic agricultural enterprises.

Загальнотеоретичні основи концентрації виробництва сформували класики політичної економії та представники інших наукових економічних шкіл. Питання теорії та практики концентрації виробництва в сільському господарстві знайшли відображення в дослідженнях багатьох відомих вчених [1-6]. Проблемам розвитку зерновиробництва присвячено роботи [7-9].

Вказуючи на вагомість наукових праць, слід зазначити, що на сьогодні залишилося ще багато невирішених питань. Зокрема, практично відсутні теоретико-методологічні напрацювання щодо формування раціональної концентрації зерновиробництва як внутрішньої галузі сільськогосподарських підприємств на системно-оптимізаційній основі. Невідомими є кількісна міра впливу концентрації на ефективність виробництва зерна, оптимальні розміри й структури концентрації. Актуальність та значущість вивчення й вирішення цих питань зумовили необхідність нашого дослідження.

In labours of other researchers developments in relation to forming

Статтю присвячено проблемі розвитку зернового господарства України в умовах трансформації сільськогосподарських підприємств, глобалізації економіки й посилення конкуренції та концентрації суспільного виробництва. У статті проаналізовано сучасний стан концентрації зерновиробництва на сільськогосподарських підприємствах. Виявлено основні тенденції розвитку концентрації зернового господарства. Досліджено закономірності впливу концентрації на ефективність виробництва зерна. Обґрунтовано оптимальні розміри і структури, а також діапазони раціональних розмірів зернового господарства. Запропоновано підходи й окреслено головні напрями щодо вдосконалення концентрації та підвищення ефективності зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах на перспективу.

The article is devoted to the problem of development of the grain growing of Ukraine in the conditions of transformation of agricultural enterprises, globalization of economy and strengthening of competition and concentration of public production. In the article the modern state of concentration of grain production at agricultural enterprises is analysed. Found out basic progress of concentration of the grain growing trends. Regularities of influence of concentration on efficiency of production of grain are investigated. It is grounded optimum sizes and structures, and also ranges of rational sizes of the grain growing. Approaches are offered and it is outlined the main directions in relation to perfection of concentration and efficiency increasing of grain production in agricultural enterprises for the long-term.

of rational concentration of grain production as internal industry of agricultural enterprises are absent.

Метою дослідження є розробка наукових положень і практичних рекомендацій щодо формування раціональної концентрації зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах. Для досягнення поставленої мети використано діалектичний принцип пізнання, системний підхід, балансовий, розрахунково-конструктивний, абстрактно-логічний та економіко-математичний методи. Інформаційною емпіричною базою щодо об'єкта дослідження слугували дані вибіркового статистичного спостереження 285 сільськогосподарських підприємств зони Степу України за період з 2002 по 2011 роки [10].

СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ КОНЦЕНТРАЦІЇ

У сільськогосподарських підприємствах степової зони як найбільшого виробника зерна в Україні станом на 2011 рік концентрація зерновиробництва у середньому становила 1522 га, в тому числі озимої пшениці – 615 га, ярого ячменю – 286, кукурудзи – 260, інших зернових культур (разом) – 361 га. Рівень рентабельності галузі – 34,3 %.

Зазначений стан сформувався в результаті розвитку концентрації, для якого характерні такі три основні тенденції (див. **табл. 1**):

□ перша – укрупнення всього зерновиробництва (середньорічний приріст – 10,7 га, темп приросту – 0,8 %);

□ друга – укрупнення відбувається виключно на базі збільшення концентрації трьох основних підгалузей за рахунок зменшення інших та при майже незмінній концентрації підприємств (озима пшениця: середньорічний приріст – 8,9 га, темп приросту – 1,7 %; ярий ячмінь, відповідно – 4,2 га і 1,7 %; кукурудза – 8,8 га і 4,9 %; інші підгалузі: середньорічне зменшення – 11,2 га, відносне зменшення – 2,4 %);

□ третя – прискорене зростання концентрації виробництва кукурудзи (середньорічний темп у 2,9 раза більший від темпу озимої пшениці та ярого ячменю та в 6 разів – від всього зерновиробництва).

Такі тенденції розвитку концентрації на базі трьох основних підгалузей сприяють лише незначному підвищенню ефективності й не дозволяють здійснювати розширене відтворення зерновиробництва та призводять до зменшення ефективності й занепаду інших підгалузей (середньорічний

Таблиця 1. Динаміка розвитку концентрації та ефективності зерновиробництва сільськогосподарських підприємств зони Степу України за період 2002-2011 років і до 2016 року (прогноз)*

Показники	Динамічні моделі (тренди)	Роки			
		2013	2014	2015	2016
Концентрація, га	$S_t = 523,6 + 8,9t$	630	639	648	657
Собівартість, грн.	$C_t = 109,382 - 0,787t$	99,94	99,15	98,37	97,58
Прибуток, грн.	$P_t = 29,928 + 0,787t$	39,37	40,16	40,94	41,73
Рентабельність, %	$P_t = P_t / C_t \cdot 100$	39,4	40,5	41,6	42,8
Концентрація, га	$S_t = 246,5 + 4,2t$	297	301	305	310
Собівартість, грн.	$C_t = 110,774 - 0,534t$	104,37	103,82	103,30	102,76
Прибуток, грн.	$P_t = 27,146 + 0,534t$	33,55	34,10	34,62	35,16
Рентабельність, %	$P_t = P_t / C_t \cdot 100$	32,1	32,8	33,5	34,2
Концентрація, га	$S_t = 167,9 + 8,8t$	274	282	291	300
Собівартість, грн.	$C_t = 115,725 - 1,499t$	97,73	96,24	94,74	93,24
Прибуток, грн.	$P_t = 24,975 + 1,499t$	42,97	44,46	45,96	47,46
Рентабельність, %	$P_t = P_t / C_t \cdot 100$	44,0	46,2	48,5	50,9
Концентрація, га	$S_t = 475,9 - 11,2t$	342	330	319	308
Собівартість, грн.	$C_t = 102,176 + 0,579t$	109,12	109,71	110,29	110,86
Прибуток, грн.	$P_t = 22,814 - 0,579t$	15,87	15,28	14,70	14,13
Рентабельність, %	$P_t = P_t / C_t \cdot 100$	14,5	13,9	13,3	12,7
Концентрація, га	$S_t = 1413,8 + 10,7t$	1542	1553	1564	1574
Собівартість, грн.	$C_t = 107,454 - 0,370t$	103,02	102,66	102,29	101,90
Прибуток, грн.	$P_t = 31,796 + 0,370t$	36,23	36,59	36,96	37,35
Рентабельність, %	$P_t = P_t / C_t \cdot 100$	35,2	35,6	36,1	36,7

*Тренди і показники ефективності виробництва 1 ц зерна розраховані при базових урожайностях та цінах 2011 року, t – фактор часу, роки (2002 = 1). Вільний член і коефіцієнт при факторі t у динамічних моделях означають відповідно середнє значення результативного показника в 2001 році та середньорічний його приріст (або зменшення, якщо знак мінус).

Джерело: тут і в наступних таблицях власні розробки на основі матеріалів вибіркового спостереження [10].

Таблиця 2. Вплив концентрації на ефективність зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах зони Степу України*

Підгалузі зерновиробництва	Лінійні статистико-математичні моделі зв'язку повних витрат і концентрації зерновиробництва	Економія або приріст витрат при варіації факторів у напрямі наближення або відхилення щодо найкращих значень на 100 га, %		
		S_t	S	всього
Озима пшениця	$C_t = 1,175 - 0,000507S_t - 0,000040S$	5,1	0,4	5,5
Яра пшениця	$C_t = 1,136 - 0,000369S_t - 0,000165S$	3,7	1,7	5,4
Жито	$C_t = 1,144 - 0,000394S_t - 0,000163S$	3,9	1,6	5,5
Просо	$C_t = 1,141 - 0,000380S_t - 0,000164S$	3,8	1,6	5,4
Гречка	$C_t = 1,143 - 0,000601S_t - 0,000140S$	6,0	1,4	7,4
Ячмінь ярий	$C_t = 1,159 - 0,000450S_t - 0,000130S$	4,5	1,3	5,8
Ячмінь озимий	$C_t = 1,143 - 0,000392S_t - 0,000155S$	3,9	1,6	5,5
Овес	$C_t = 1,140 - 0,000377S_t - 0,000164S$	3,8	1,6	5,4
Кукурудза	$C_t = 1,136 - 0,001074S_t - 0,000048S$	10,7	0,5	11,2
Горох	$C_t = 1,144 - 0,000397S_t - 0,000163S$	4,0	1,6	5,6

* C_t – повна собівартість 1 ц продукції i -ї підгалузі (у відносних одиницях щодо ціни), в. од.; S_t , S – концентрація i -ї підгалузі та всього зерновиробництва, га. Приріст або зменшення прибутку при заданій варіації факторів аналогічний економії та приросту витрат.

температури прибутку всієї галузі – 1,1%, відносно зменшення прибутку інших підгалузей – 2,6%). У перспективі надмірне зростання частки основних культур без розширення територіальних меж підприємств може призвести до остаточної руйнації системи сівозмін та суттєвого виснаження ґрунтів.

The modern state of concentration of grain production is characterized by impossibility of realization the extended recreation and by the presence of such tendencies: the first – enlargement of all grain production; the second – enlargement takes place exceptionally on the basis of concentration's increasing of three basic sub industries (winter wheat, summer barley, corn) due to diminishing of others; the third – accelerated growth of concentration of corn production. Excessive growth of part of basic sub industries without expansion of territorial limits of enterprises will result in the greater decline of other

Таблиця 3. Оптимізація розмірів концентрації зерновиробництва сільськогосподарських підприємств зони Степу України*

Підгалузі зерновиробництва	Нелінійні статистико-математичні моделі зв'язку повних витрат і концентрації зерновиробництва	Оптимальні розміри концентрації, га
Озима пшениця	$C_t = 1,361 - 0,001281959S_t + 0,000004723S_t^{1,7} - 0,000115234S + 0,00000567S^{1,6}$	1404
Яра пшениця	$C_t = 1,300 - 0,001243711S_t + 0,000052334S_t^{1,5} - 0,000481619S + 0,000002371S^{1,6}$	251
Жито	$C_t = 1,303 - 0,000989528S_t + 0,000009602S_t^{1,7} - 0,000463891S + 0,000002284S^{1,6}$	352
Просо	$C_t = 1,306 - 0,001260457S_t + 0,000048274S_t^{1,5} - 0,000472755S + 0,000002328S^{1,6}$	303
Гречка	$C_t = 1,311 - 0,001961413S_t + 0,000070095S_t^{1,5} - 0,000400364S + 0,000001971S^{1,6}$	348
Ячмінь ярий	$C_t = 1,349 - 0,001473488S_t + 0,000037128S_t^{1,5} - 0,000373772S + 0,000001840S^{1,6}$	700
Ячмінь озимий	$C_t = 1,308 - 0,001011988S_t + 0,000009011S_t^{1,7} - 0,000455027S + 0,000002240S^{1,6}$	398
Овес	$C_t = 1,305 - 0,001247001S_t + 0,000047602S_t^{1,5} - 0,000472755S + 0,000002328S^{1,6}$	305
Кукурудза	$C_t = 1,306 - 0,003200762S_t + 0,000051056S_t^{1,6} - 0,000146258S + 0,000000720S^{1,6}$	452
Горох	$C_t = 1,311 - 0,001296052S_t + 0,000046184S_t^{1,5} - 0,000463891S + 0,000002284S^{1,6}$	350
Зерновиробництво у цілому	$C = 1,345 - 0,000657425S + 0,000003237S^{1,6}$	3206

* C_t , C – повна собівартість 1 ц продукції i -ї підгалузі та всього зерновиробництва, в. од.; S_t , S – концентрація i -ї підгалузі та всього зерновиробництва, га.

sub industries and industries, destruction of the system of crop rotations and exhaustion of soils.

Для обґрунтування раціональних шляхів розвитку концентрації зернового господарства. На основі висунення різних гіпотез та проведеного аналізу встановлено аналітичну форму зв'язків між фактором концентрації та показниками ефективності зерновиробництва, а також побудовано лінійні й нелінійні степеневі-параболічні статистико-математичні моделі, які їх відтворюють:

$$C_t = a_0 - a_1 \cdot S_t - a_2 \cdot S; \quad C = a_0 - a_1 \cdot S;$$

$$C_t = a_0 - a_1 \cdot S_t + a_2 \cdot S_t^m - a_3 \cdot S + a_4 \cdot S^n; \quad C = a_0 - a_1 \cdot S + a_2 \cdot S^n,$$

де C_t , C – результативні показники моделей: повна собівартість 1 ц продукції i -ї підгалузі та всього зерновиробництва (у відносних одиницях щодо ціни: $C_t = 1$, $C = 1$), в. од.; S_t , S – факторні показники моделей: концентрація i -ї підгалузі та всього зерновиробництва, га; a_0 , a_1 , a_2 , a_3 , a_4 – параметри моделей; m , n – показники степеня.

Виходячи з функціональної залежності між повною собівартістю, ціною і прибутком, на основі цих моделей можливо отримати відповідні моделі й для прибутку ($P = 1 - C$) та рентабельності ($P = P / C \cdot 100$).

За допомогою розроблених лінійних моделей можна проводити глибокий статистико-математичний аналіз ефективності концентрації зерновиробництва та його окремих підгалузей (див. **табл. 2**). Зокрема, використовуючи коефіцієнти моделей (a_1 , a_2), визначаємо ступінь впливу відповідного фактора (S_t , S) на результативні показники та напрям зв'язку. Знаючи розмах варіації кожного фактора, знаходимо максимальну зміну результативних показників, а за коефіцієнтами детермінації робимо висновки, яка частка їх варіації пояснюється впливом окремо взятого чи всіх факторів, що входять до складу моделей.

На базі розроблених нелінійних моделей можна здійснювати статистико-математичне прогнозування та оптимізацію концентрації зерновиробництва, оскільки вони найкраще відображають досліджувані закономірності (див. **табл. 3**). Підставляючи в ці моделі конкретні значення показників-факторів, прогнозуємо очікувані значення результативних показників: повну собівартість, прибуток та рентабельність продукції.

Таблиця 4. Побудова оптимальних структур концентрації зерновиробництва для сільськогосподарських підприємств зони Степу України*

Підгалузі зерновиробництва	Варіанти структур на базі оптимальних розмірів					
	3 основних і 2 додаткових підгалузей		2 основних і 3 додаткових підгалузей		1 основної і 5 додаткових підгалузей	
	S_i , га	d_i , %	S_i , га	d_i , %	S_i , га	d_i , %
Озима пшениця	1404	43,8	1404	43,8	1404	43,8
Ярий ячмінь	700	21,8	700	21,8	x	x
Кукурудза	452	14,1	x	x	x	x
Горох	350	10,9	350	10,9	350	10,9
Яра пшениця	251	7,8	251	7,8	251	7,8
Овес	x	x	305	9,5	305	9,5
Гречка	x	x	x	x	348	10,9
Просо	x	x	x	x	303	9,5
Інші	49	1,6	196	6,2	245	7,6
Всього	3206	100,0	3206	100,0	3206	100,0

* S_i , d_i – відповідно розмір і частка концентрації i -ї підгалузі зерновиробництва. Щодо кожного варіанта наведено тільки одну з можливих комбінацій структури.

Таблиця 5. Ефективність основних напрямів концентрації зерновиробництва сільськогосподарських підприємств зони Степу України*

Показники	Концентрація			
	середня фактична 1522 га	мінімальна раціональна 1658 га	номінальна раціональна 2132 га	оптимальна 3206 га
Екстенсивний напрям				
Повна собівартість 1ц зерна, грн.	103,60	84,44	87,68	77,28
Прибуток на 1 ц зерна, грн.	35,65	39,81	51,57	61,97
Рентабельність, %	34,4	40,0	58,8	80,2
Ефект: на 1 ц зерна, грн.	x	4,16	15,92	26,32
на 1 підприємство, тис.грн.	x	172	848	2110
всього по зоні, млн. грн.	x	478	1834	3034
Інтенсивний напрям				
Повна собівартість 1ц зерна, грн.	103,60	84,75	76,35	68,91
Прибуток на 1 ц зерна, грн.	35,65	54,50	62,90	70,34
Рентабельність, %	34,4	64,3	82,4	102,1
Ефект: на 1 ц зерна, грн.	x	18,85	27,25	34,69
на 1 підприємство, тис.грн.	x	1094	2033	3893
всього по зоні, млн. грн.	x	3041	4397	5597
Інтенсивно-інноваційний напрям				
Повна собівартість 1ц зерна, грн.	103,60	76,61	70,06	64,29
Прибуток на 1 ц зерна, грн.	35,65	62,64	69,19	74,96
Рентабельність, %	34,4	81,8	98,7	116,6
Ефект: на 1 ц зерна, грн.	x	26,99	33,54	39,31
на 1 підприємство, тис.грн.	x	2014	3218	5671
всього по зоні, млн. грн.	x	5601	6957	8157

*Розрахунки здійснено в цінах 2011 року за таких умов: інтенсивний напрям – зростання ресурсної концентрації на рівні, що в порівнянні з екстенсивним забезпечує підвищення урожайності на 10 ц/га; інтенсивно-інноваційний – зростання ресурсної концентрації аналогічно до попереднього та інноваційне оновлення на рівні, що в сукупності забезпечує підвищення урожайності на 20 ц/га (без урахування можливої економії витрат).

Ефективність виробництва окремих зернових культур обумовлюється впливом концентрації як всього зерновиробництва, так і тієї чи іншої підгалузі. Зокрема, варіація ефективності озимої пшениці та кукурудзи на 2/3 пояснюється впливом концентрації самих культур і лише на 1/3 концентрацією всього зерновиробництва; для решти культур – навпаки, за винятком ярого ячменю, зміна ефективності якого майже у рівних частинах пояснюється впливом кожного з цих факторів.

An appropriate stochastic cause-and-effect connections exist in the grain production system: direct – between concentration and income (profitability), and reverse – between a concentration and charges of industry; at exceeding of concentration of optimum values, directions of the noted connections change to opposite.

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Методологічною базою удосконалення виступають оптимальні розміри й побудовані на їх основі оптимальні структури концентрації зернового господарства, що забезпечують мінімум витрат і максимум прибутковості (див. **табл. 3, 4**), а також діапазони раціональних розмірів, які є наближеними до оптимальних і які в умовах конкретних підприємств можна фактично реалізувати, забезпечивши прибутковість розширеного відтворення зерновиробництва та ефективне поєднання його з іншими галузями, надійність системи управління та соціального розвитку.

Визначення оптимальних розмірів і граничних меж діапазонів раціональних розмірів концентрації зерновиробництва здійснюється на основі нелінійних статистико-математичних моделей зв'язку концентрації та ефективності виробництва шляхом дослідження їх на предмет досягнення необхідного рівня рентабельності (повних витрат чи прибутку як функціонально взаємозв'язаних величин). Зокрема, знаходження оптимальних розмірів відбувається на основі дослідження моделей на максимум рентабельності, результатом чого є одержання таких виразів:

$$S_{i \text{ opt}} = m \sqrt[m]{\frac{a_1}{a_2 \cdot m}}; S_{opt} = n \sqrt[n]{\frac{a_1}{a_2 \cdot n}}$$

де $S_{i \text{ opt}}$, S_{opt} – оптимальний розмір концентрації i -ї підгалузі та всього зерновиробництва, га.

Мінімальна (S_{min}) і номінальна ($S_{\text{ном}}$) граничні межі раціональних розмірів визначаються дослідженням моделей на досягнення рентабельності, що забезпечує мінімальне (40%) і повноцінне (58,8%) розширене відтворення виробництва. Вони відповідно становлять 1658 і 2132 га і разом з оптимальними розмірами (S_{opt}) в 3206 га утворюють так звані діапазони раціональних розмірів концентрації зерновиробництва з мінімальною і номінальною граничною межею.

It is suggested to carry out the improvement of concentration of grain production on the basis of the grounded optimum sizes and structures of concentration, which provide minimum charges and maximum profitability, and also on the basis of certain ranges of rational sizes with a minimum and nominal maximum limit, which provide profitability accordingly the minimum and valuable extended recreation, taking into account modern requirements in relation to organization of the system of crop rotations, terms of enterprises and necessity of social development.

На сьогодні розміри зерновиробництва у 2 рази менші від оптимальних, тому можна запропонувати такі підходи до удосконалення концентрації (див. **табл. 5**): по-перше, формування структур концентрації пропорційно подібних до оптимальних у рамках існуючих розмірів зернового господарства; по-друге, вибудовування структур з обмеженим набором та пропорційно більшими розмірами підгалузей (такі структури порівняно з попередніми володіють вищими показниками ефективності, але мають гірші агротехнічні дані); по-третє, поступове розширення існуючих розмірів концентрації в напрямі наближення до оптимуму.

Вибору того чи іншого варіанта концентрації має передувати ретельний аналіз, в ході якого слід виявити наявні можливості та резерви й намітити основний напрям його впровадження: екстенсивний, інтенсивний чи інтенсивно-інноваційний. Екстенсивний напрям передбачає розвиток концентрації переважно за рахунок зміни розмірів поля виробництва, інтенсивний – за рахунок збільшення його щільності, інтенсивно-інноваційний – за рахунок інтенсифікації та якісного оновлення виробництва. Ці напрями можуть бути реалізовані на базі централізації та накопичення й формування великих зернових господарств, а в окремих випадках і на основі децентралізації та поділу велетенських компаній на кілька окремих раціонально укрупнених суб'єктів господарювання.

Найбільш ефективним є інтенсивно-інноваційний напрям концентрації, оскільки він базується на сумарному використанні всіх факторів – екстенсивних, інтенсивних та інноваційних, забезпечуючи кількісний і якісний розвиток зерновиробництва.

The innovative and intensive direction of concentration is progressive, it provides maximal efficiency of grain production.

Інноваційне оновлення та перебудова зерновиробництва повинні стосуватися всіх його сторін: техніко-технологічної бази, персоналу, організації виробництва та управління. Збільшення концентрації має відбуватися на основі об'єднання дрібних і середніх підприємств та інтенсифікації виробництва.

Новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні наукових засад системно-оптимізаційного формування раціональної концентрації зерновиробництва.

The novelty of the got results of research consists in the grounding of scientific principles of system and optimization forming of rational concentration of grain production.

ВИСНОВКИ

1. В умовах глобалізації економіки концентрація виступає вагомим чинником підвищення ефективності та конкурентоспроможності зернового господарства України.

2. Сучасний стан концентрації зерновиробництва на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах не дозволяє здійснювати розширене відтворення та інноваційне оновлення галузі.

3. Удосконалення концентрації зернового господарства пропонується здійснювати в інтенсивно-інноваційному напрямі на базі обґрунтованих оптимальних параметрів.

4. Економічний ефект від впровадження запропонованих заходів у масштабах зони Степу України може становити понад 8 млрд. грн.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є розробка системи управління раціонально сконцентрованими зерновими господарствами.

CONCLUSIONS

1. In the conditions of globalization of economy a concentration is a considerable factor of efficiency and competitiveness increase of the grain production of Ukraine.

2. The modern state of concentration of grain production at domestic agricultural enterprises does not allow carrying out the extended recreation and innovative renovation of industry.

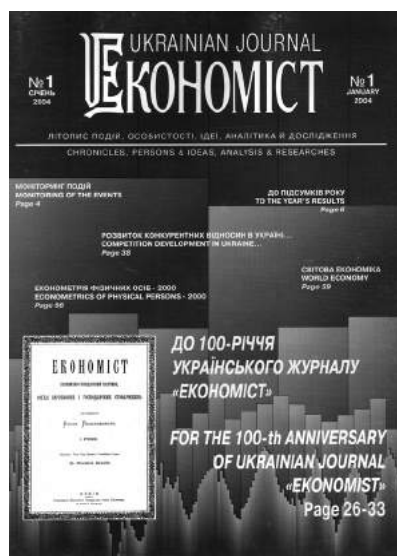
3. It is suggested to carry out the improvement of grain production concentration by intensively innovative direction on the basis of grounded optimum parameters.

4. An economic effect from introduction of the offered measures in the scales of area of Steppe of Ukraine can make over 8 milliards of UAH.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбросов В. Я. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій / В. Я. Амбросов, Т. В. Маренич // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 16-18.
2. Андрійчук В. Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3-10.
3. Динз Г. К. Победе через слияние. Как обратить отраслевую консолидацию себе на пользу / Г. Динз, Ф. Крюгер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 214 с.
4. Канінський П. К. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств: монографія / П. К. Канінський. – К.: ІАЕ, 2005. – 348 с.
5. Мельник Л. Ю. Теоретичні основи й практика концентрації виробництва в сільському господарстві / Л. Ю. Мельник // Економіка АПК. – 2011. – № 6. – С. 15-22.
6. Паламарчук Г. П. Проблеми концентрації виробництва в Україні / Г. П. Паламарчук // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 39-44.
7. Економіка виробництва зерна: монографія / В. І. Бойко, Є. М. Лебідь, В. С. Рибка та ін.; за ред. В. І. Бойка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 400 с.
8. Лихочвор В. В. Зерновиробництво / В. В. Лихочвор, В. Ф. Петриченко, П. В. Івашук. – Л.: Українські технології, 2008. – 624 с.
9. Чмирь С. М. Формування та розвиток зернового господарства України: монографія / С. М. Чмирь. – К.: Аграрна наука, 2007. – 376 с.
10. Концентрація зерновиробництва: стат. зб. / укл. Коваленко Є. Я. – К.: НУБІПУ, 2012. – 183 с.

116 років! 1897 – від ідеї журналу до сьогодні – 2013

109 років! 1904 – 1914 – як щомісячний журнал – 1997 – 2013